

PLUTAJUĆI OTPAD BEZ GRANICA: PRIJETNJA MLJETU

U povijesti se stanovništvo uz morsku obalu otpada rješavalo bacajući ga u more, što nije izazivalo značajnije posljedice jer se radilo o brzo raspadajućim materijalima prirodnog porijekla, u količinama koje je morski eko-sustav mogao lako uvesti u kružni tok biološkog procesa obnavljanja. Danas je situacija potpuno drugačija: količine odbačenog otpada su neusporedivo veće, a kružni tok obnavljanja je zamijenjen linearnim. Moderna potrošačka društva geometrijskom progresijom proizvode robu široke potrošnje od sintetičnih materijala iznimne izdržljivosti i otpornosti, čiji je otpad uglavnom nerazgradiv.

Morski sustav posebno je pogođen materijalima pozitivne ili neutralne plovnosti, što im omogućava dugi boravak na površini ili u vodenom stupcu. Morski organizmi stradavaju zbog zaplitanja u plutajući otpad ili njegovog gutanja. Zdravlje ljudi ugroženo je ako plutajući otpad prenosi razne prirodne i industrijske otrovne tvari te invazivne vrste organizama iz zagađenih u čista područja. Osim što predstavlja prijetnju za sigurnost zdravlja, takav otpad često uzrokuje i kvarove na plovilima te obalnim uređajima i opremi. TONUĆI otpad pak, prekriva morsko dno i sprječavajući izmjenu plinova ugrožava život vrsta koje obitavaju na dnu. Takav anorganski otpad na dnu može trajati stoljećima.

Odlaganje otpada u more Konvencija o pravu mora UN definira kao zagađivanje: „Neposredno ili posredno unošenje tvari ili energije u morski okoliš, uključujući i estuarije, a što za posljedicu ima ili može imati uzrokovanje štete živom svijetu i općenito morskom okolišu, predstavlja rizik za ljudsko zdravlje, stvara smetnju aktivnostima na moru, umanjuje kvalitete korištenja morske vode (ribarstvo ili bilo koje drugo legitimno korištenje mora) te ugrožava privlačnostorskog okoliša.“ Morski otpad se definira kao materijal koji nije prirodnog porijekla, već je proizveden i odbačen od čovjeka neposredno u more ili je tamo dospio s kopna rijekama, bujicama, vjetrovima, odvodnjom i na druge načine. Takvo zagađivanje treba sprječavati i donošenjem posebnih nacionalnih i međunarodnih pravnih propisa.

Na otoku Mljetu, dužine 37 km i opsega obalne crte 131 km, u siječnju 2007. godine detaljno je pregledano 16 uvala, koje najbolje ilustriraju fenomen nakupljanja morskog plutajućeg otpada. Neke od tih uvala su bile posebno pogođene izrazitim količinama zadržanog smeća, pa se njima i posvetila posebna pažnja u daljnjim istraživanjima, provedenim u studenom 2008. i svibnju 2010. godine. Više od 80% nagomilanog otpada na Mljetu čine predmeti od različitih plastičnih materijala, a ostalo predstavlja staklo, željezo, guma, tkanine, papir i drvo. Porijeklo otpada svrstano je u tri kategorije: strano, hrvatsko i nepoznato, od kojeg je stranog otpada čak tri četvrtine: 48% iz Albanije, 23% Italije, 3% Crne Gore, po 1% iz Grčke, Turske i Hrvatske, a za 23% se nije moglo odrediti njegovo porijeklo.

Spomenuto je da otpad mljetskih uvala uglavnom čine plastični materijali, najslabije istraženi, najopasniji i najteže uklonjivi. Treba ih stalno i bez odlaganja uklanjati, jer složeniji problem nastaje kad se plastika djelovanjem sunca ili mehanički usitni i pretvori u mikro-otpad, koji se lako miješa s pijeskom, šljunkom i morskom vegetacijom. Njegovo je čišćenje znatno kompliciranije i sporije, uz neizbježno nanošenje štete biljnom i životinjskom svijetu morskog dna i obale. U zagađenim uvalama Mljeta, uz različitu plastičnu ambalažu uočava se i porast količina mrežica koje se koriste u uzgajalištima školjki te po zdravlje čovjeka zasigurno najopasnijeg dijela plutajućeg morskog otpada – upotrijebljenog medicinskog materijala u kojem prevladavaju igle, šprice i komadi staklenih posuda.

Uvale su izvorne prirodne vrijednosti Mljeta, pučinskog otoka na krajnjem jugoistoku jadranskog arhipelaga. Iako pretežno nenaseljene i građevinski nedirnute, one su ipak zagađene otpadom, doplulalim iz susjednih jadranskih zemalja. Posebno su ugrožene uvale okrenute na jugoistok, jug i jugozapad, no zagađene su i one na sjeveru. To pokazuje da uz vjetrove južnih smjerova, na kretanje plutajućeg otpada jednako utječu i morske struje.

Mljetski slučaj nije jedinstven. Ozbiljni prijemori oko lutajućeg otpada postoje između Švedske i Velike Britanije, Južne Koreje i Japana, Izraela i Libanona. Problemi se pokušavaju riješiti međusobnom suradnjom, pa tako zemlje sjeverno-pacifičke regije Kina, Rusija, Japan i Koreja čine zajedničke napore u rješavanju pitanja morskog otpada. Program „Sačuvajmo Sjeverno more“ s istim ciljem okuplja nevladine organizacije Danske, Norveške, Nizozemske, Švedske i Velike Britanije.

Dakle, bez suradnje svih jadranskih država i njihovih koordiniranih napora za rješavanjem problema morskog otpada, neće se trajno otkloniti ova vrsta zagađenja. Obzirom da je Hrvatska najugroženija i trpi najveće štete, logično se nameće potreba da vlasti RH poduzmu odlučne korake za pokretanje službene inicijative za suzbijanje ove velike prijetnje za okoliš, sigurnost ljudi i gospodarstvo. Na raspolaganju su nam međunarodno znanje, najbolje prakse, sredstva, propisi i izvori financiranja.

Temeljeno na istraživanju Željka Kwokala, IRB i Branka Štefanovića, VERN